

Ilyenkor – így karácsony táján – a magányos szobák, még magányosabbak, a régi puszták még csendesebbek, de az emlékek előbbek és kedvesebbek, olyanok: mint az elmúlt idők és elmúlt barátok halk, puha ölelése.

Ilyenkor jólesik az elsüllyedt, öreg utakat megjárni, a fiatalság ragyogó útjait, a szelíd kalandok tiszta éjszakáit és látni az elment patakok ringató játékát a holdvilággal, a szánkós utak alig pendülő éjszakáit, a karácsonyfákat, amelyek el nem múlnak soha és az álmokat, melyek az örökkévalóságból jöttek, oda is szállnak vissza pihenni és boldognak lenni, mint a szerelemben megfürdött emberi lélek.

És ilyenkor nem jut eszembe: pénz, jólét, dicsőség, nyers vágy és elmúlt szerelem, csak a múltó élet apró örömei, távoli nevetés a szívemben és emberek, akik halkan járnak valahol a ködben, csendesen szólnak az idő árnyékai mögött, mégis őket hallom és nem a fájdalom ordítását, a dicsőség nyers kiáltását, vagy a szerelem bódult és rekedt suttogását.

Őket hallom, akiket szerettem és szerény emberi mivoltukban tiszteltem is, akik – néha – tíz évig hordtak egy pár csizmát, fél évig faragtak egy pásztorbotot, a betűt nem ismerték, de életük maga volt a törvény... és egyedül se tettek soha semmit, amit ország világ előtt is meg ne tehettek volna.

Őket látom és hallom karácsony hetének emlékező, esti tűnődéseiben: néha vidáman, nem szomorúan, de mindvégig mélyen a szívemben.

Köztük is első helyen az öreg Királyt!

Amikor megismertem és megbarátkoztunk, már javakorabeli ember volt, és – sokkal később – mint segédtsízt, ugyanabban az uradalomban kaptam állást, ahol az öreg szolgált, akkor már negyven éve, mint számadó juhász.

Régi barátságunkon azonban ez már nem változtatott semmit. Egyforma urak voltunk és egyforma szolgák, azzal a különbséggel, hogy az öreg Király két bojtárnak parancsolt, három pulinak és hatszáz birkának, én pedig nem parancsoltam senkinek és semminek, hanem nekem parancsoltak...

Barátságunk azonban töretlen volt, de Király bácsinak én nem is parancsolhattam, hiszen többet tudott a birkákról, mint három akadémia s az idevágó tudós szakkönyvek együttevét.

Így jött el a tavasz, a nyár, az ősz, a tél egymásután többször is. Az öreg Király elnehezedett, de nem panaszkodott és amikor magtárosunk kiöregedett, a gazdaság vezetősége úgy határozott, hogy Király bácsi lesz a magtáros.

– De hiszen nem tud se írni, se olvasni – mondtam.

Főnököm kajánul rám nézett.

– Hát mit gondolsz, mire való a segédtsízt?...

Persze erre nem lehetett válaszolni, de a pillanati ellenkezés után még örültem is, hogy nyáron majd elbeszélgetünk az öreggel a jó, hűvös magtárban...

El is beszélgettünk!

Az emeleten a lányok bűzát lapátoltak, néha daloltak is: az öreg meg elmondta, hogy városban csak párszor volt életében. Háromszor Kaposban valami búzaügyben és kétszer Pécsen: amikor kitört a háború és két fia belekerült a menetszázdába.

– Szép vót – mondta –, amikor tizennégyben elindultak...Virág meg virág...szólt a katonabanda...ott volt az egész város...aztán...nem gyűttek vissza...

Simogatta az öregember a zsákot, amin ült...szeme olyan lett, mint a párás üveg, rettenetes lett a csend és én majdnem elsírtam magam...egyik Szerbiában maradt – suttogta – a másik muszka földön...Az aszszony is elment utánuk nemsokára.

– Aztán újra megházasodtam – köszörülte meg a torkát, hogy másról beszéljen –, kétszer is, de azokat is eltemettem. Most aztán lányommal vagyok. De 'iszen ezt tudja az ifiúr...

– Persze...

– Jó lány, igazán mondom, meg a vőm is jó gyerekek...ez a Pétör.

– Igaz – mondtam – ...Aztán hallgattunk s ekkor megint hallani lehetett a rosta lapátolását a padláson, mert eddig mintha halálos csend lett volna.

– Szóval – emelte fel a fejét az öregember – háromszor házasodtam...hát ebből is ölégt vót... – legyint s ezen kicsit el is mosolyodtunk.

Aztán évek jöttek, évek mentek s a puszták világában mintha semmi sem történt volna. De – talán nem is történt.

Egyszer meghalt egyik öreg béresünk a szomszéd pusztán és Király bácsi elkérte a temetésre.

– Ez a Jóska meghalt Galambosban, elmennék hozzá... – mondta csak úgy mellékesen, mintha lényegtelen változás lenne csak, hogy a régi pajtás immáron örökre elcsendesedett.

Nem is beszélgettünk róla többet, de ez időtől az öreg Király mintha meglátsódott és meg is csendesedett volna. Sokat ült a csendes magtárban egyedül és nagyokat hallgattunk, ha meglátogattam.

– Fázom – mondta egyszer.

– Nem tudom, mi a fenének ül itt Király bácsi – mérgelődtem.. Adja át Péternek a kulcsokat, ha nem jól érzi magát. Majd az irodában elintézem...persze azért maga marad a magtáros...

– Hát ifiúr az jó lenne...mög hát köszönöm is...

Ezután már Király bácsi többnyire a pitvarban ült, ködmenben, akkor is, ha odasütött a nap. A telet a szobában üldögélte végig, de a tavasz csak kihozta újra a napra. De ha meglátogattam, már alig beszélgettünk. Néztük a futó felhőket, a pelyhes kiscsibéket s a messzeséget túl az erdőn.

Egyszer aztán papot kért öreg barátom.

– Nem sürgős, Király bácsi, ahogy látom...

– Hát nem is panaszkodom, de az első feleségemmel álmodtam az éjjel...aztán nagyon hívogatott...

A mi falunkban nem volt plébánia, hát elhoztam a szomszéd falu öreg papját, aki öregebb volt a mi számadónknál is. Amikor hazafelé vitte a kocsi, meglátogatott pár percre, és azt mondta:

– Tudja, fiam, öreg szolga vagyok magam is, de ennél tisztább lelkű emberrel még nem találkoztam.

És még azon tavaszon ágyba került öreg barátom, és láttam, hogy ebből az ágyból már nincs felkelés.

A tavasznak már vége volt, aztán ellobbant a nyár is, elsuhogott az ősz is és karácsony hetében voltunk már, amikor üzent értem öreg barátom.

– Hogy van, Király bácsi? Látom: jobban.

Elnézően, fáradtan mosolygott igyekezetemen.

– Hát...elmúlik az ember – suttogetta –, de ez a dolgot rendje. – És szépen elmondta sorjában, mit, hol hagyott a magtárban. Az új zsákokat a ládába zárta,

de ennek a kulcsát nem adta át még Péternek sem...jobb, ha mindjárt magamhoz veszem...

– De sürgős, Király bácsi...

– De csak vigye el az ifiúr...a kutyák csúnyán vonítottak az éjjel...

Másnap jöttek értem, hogy az öreg rosszul van, engem kéretett. Akkor már alig tudott beszélni.

– Ott van az a kis hársfa...a temető sarkában...oda szeretnék...

Nem tudtam szólni, csak szorongattam hidegülő kezét ígéretképpen...és meghalt még azon az éjjelen.

Reggel megásattam a sírját a kis hársfa alatt és hiába törtem a fejem, hogy miért éppen oda kívánczolt...amikor menyecske lánya jött sietve a temetőbe.

– Nem jó helyen ássák, ifiúr...szegény édesanyám meghagyta, hogy melléje temessék...

– Nem lehet, Naca, Király bácsi ide kívánczolt és én megígértem neki...

Amikor duzzogva elment az asszony, elmosolyodtam magamban, mint a cinkos, aki segített kifogni az asszonyokon, akik a kis temető túlsó sarkában voltak eltemetve és megértettem öreg barátom, aki – három asszony után -, végre – egészen egyedül akart maradni...

A temetésen suttogetva hullott a hó s a dombtetőről a párás végtelenségbe lehetett látni.

Karácsony másnapja volt éppen.

*

Megjelent a Búcsú c. kötetben, és esetleg máshol is